

Vi er (stadig) vild med den her sætning!

Ken Ramshøj Christensen & Anne Mette Nyvad
Aarhus Universitet

1. Indledning

Dette bidrag undersøger et typologisk usædvanligt kongruensmønster i konstruktioner med prædikative adjektiver der kan findes i uformelle varianter af dansk, både i talesprog og i uredigeret skriftsprog, og det præsenterer data der følger op på studiet i Christensen & Nyvad (2019). Adjektiviske subjektsprædikativer kan tilsyneladende kongruere i tal med et præpositionelt objekt (P-OBJ), endda hvis dette er eksplicit markeret med akkusativ frem for nominativ kasus. Vores grundlæggende tese er at den alternative kongruens skal forklares med henvisning til sprogprocessering og performansfejl.

På dansk kan subjektsprædikativet kongruere i genus (jf. *Det er pænt* og *Den er pæn*) og numerus med subjektet når sidstnævnte er et adjektiv som i (1) nedenfor.¹ Dette mønster brydes dog tilsyneladende hos nogle danske sprogbrugere i konstruktioner som i (2), hvor det prædikative adjektiv ikke kongruerer med subjektet. Efter alt at dømmes kongruerer det prædikative adjektiv i stedet med det præpositionelle objekt, da strukturelt parallelle konstruktioner hvor det prædikative adjektiv hverken kongruerer med subjektet eller præpositionsobjektet, ikke synes at forekomme (Engberg-Pedersen & Poulsen 2010):

¹ Man kan argumentere for at kongruensen også kan være implicit (dvs. abstrakt eller ”usynlig”) som fx i *hun/de er pjattet med heste* (Nyvad 2007); det kunne også analyseres som synkretisme eller fravær af kongruens.

- (1) Subjektskongruens:
 - a. Den sætning var **vi** helt **vilde** med for et år siden.
 - b. De sætninger var **hun** helt **vild** med for et år siden.

- (2) Kongruens med fremflyttet P-OBJ (understreget, flyttet til forfelt):
 - a. Den sætning var vi helt **vild** med ___ for et år siden.
 - b. De sætninger var hun helt **vilde** med ___ for et år siden.

Kongruens med et argument inde i en adjektivisk frase bør ifølge Baker (2008) og Kayne (1984, 1989) ikke kunne finde sted, altså være universelt blokeret, da argumentet (fx *kager* i (3) nedenfor, eller det fremflyttede *de sætninger* i (2b)) bliver tilskrevet kasus af præpositionen (*for* i (3) eller *med* i (2b)), og det skulle gøre kongruens på tværs af den umulig. (Ideen synes at være at kasustilskrivning også er en slags kongruens.)

Men kan eller bør fænomenet betragtes som en del af det grammatiske system i dansk, eller er det snarere en performansrelateret fejl der opstår som følge af manglende opmærksomhed, forvirring eller belastning af arbejdshukommelsen?

2. Tidligere studier af alternativ kongruens

I et læsetidsforsøg fandt Engberg-Pedersen og Poulsen (2010) at sætninger hvor det prædikative adjektiv kongruerer med præpositionsobjektet, blev læst hurtigere end sætninger hvor det prædikative objekt ikke kongruerer med et nominalt led i sætningen, fx *Den er jeg vilde med*. Desuden var der ingen statistisk signifikant forskel i læsetid mellem sætninger med subjektskongruens (1) og den alternative kongruens (2). Disse resultater er kompatible med antagelsen af at den alternative kongruens eksisterer og ikke bliver opfattet som en decideret fejl af de danske sprogbrugere. Men hvor udbredt er denne

alternative kongruens? Engberg-Pedersen og Poulsen lavede en internetsøgning på tre prædikative adjektiver (*vild med, glad for, sur på*), og de fandt at den alternative kongruens optrådte med en frekvens på mellem 1,6% og 11,1% afhængigt af hvilket adjektiv de søgte på. Den alternative kongruens optrådte således i gennemsnitligt 5,5% af de tilfælde hvor der var en potentiel konkurrence i tal mellem subjektet og præpositionsobjektet i konstruktioner af den relevante type. Søgningen viste desuden at den ubøjede form af det prædikative adjektiv var *mindre* frekvent i konstruktioner med den alternative kongruens, hvilket ifølge Engberg-Pedersen og Poulsen (2010:220) er bemærkelsesværdigt givet at den ubøjede (entalsbøjede) form er ”langt mere hyppig” globalt i det danske sprog end den flertalsbøjede form. En søgning på KorpusDK (11.01.2021) viser dog at den ubøjede form kun er 1,3 gange hyppigere end den bøjede.² Som det fremgår af tabel 1 nedenfor, viser en Google-søgning desuden at den alternative kongruens er mere udbredt nu end i 2010. Selvom denne forholdsvist uformelle undersøgelse skal tages med forbehold (der er kun brugt tre adjektiver), viser vores resultater imidlertid at den alternative kongruens i gennemsnit anvendes oftere end antaget, nemlig 9,62%, sml. 5,5% i Engberg-Pederen & Poulsen (2010). (Dette skyldes i hvert fald delvist nok at der i dag er væsentligt flere der bruger internettet, og at der er væsentligt flere danske hjemmesider end dengang. Det kan måske også delvist skyldes at vi ikke har filteret vores søgningsresultater for gentagelser.)

Den alternative kongruens ser ud til at afhænge af at der er mere end én nominal størrelse der potentielt kan kongruere med det flekterede element (verbum eller adjektiv). I et psykologvistisk forsøg udført af Franck m.fl. (2002), forsøgte de at elicitere fejl i kongruensen mellem subjekt og verbum ved at lade to nominale størrelser ’intervenere’ mellem dem. For eksempel blev forsøgsdeltagerne præsenteret for *The threats to the presidents of the company* som de så skulle gentage og gøre færdig som sætning med verbet *is/are*. I dette forsøg lykkedes det at elicitere kongruensfejl i op mod 20% af tilfældene. Sådanne afvigelser fra standardkongruensen bliver i denne litteratur betragtet som performansrelaterede fejl i den sproglige processering.

² Vi søgte på [word=”vild|glad|sur” & pos=”ADJ”], hvilket gav 9.235 forekomster, og på [word=”vilde|glade|sure” & pos=”ADJ”], der gav 7.105 forekomster.

Søgestreng	Kongruens	Forekomster	Procent
<i>er jeg vild med</i>	Standard	45.800	94,98%
<i>er jeg vilde med</i>	Alternativ	2.420	5,02%
<i>er jeg glad for</i>	Standard	215.000	99,46%
<i>er jeg glade for</i>	Alternativ	1.170	0,54%
<i>er jeg sur på</i>	Standard	1.760	99,89%
<i>er jeg sure på</i>	Alternativ	2	0,11%
<i>er vi vilde med</i>	Standard	31.100	96,79%
<i>er vi vild med</i>	Alternativ	1.030	3,21%
<i>er vi glade for</i>	Standard	186.000	99,05%
<i>er vi glad for</i>	Alternativ	1.790	0,95%
<i>er vi sure på</i>	Standard	112	100,00%
<i>er vi sur på</i>	Alternativ	0	0,00%
<i>vi er vilde med</i>	Standard	1.140.000	91,05%
<i>vi er vild med</i>	Alternativ	112.000	8,95%
<i>vi er glade for</i>	Standard	1.930.000	88,13%
<i>vi er glad for</i>	Alternativ	260.000	11,87%
<i>vi er sure på</i>	Standard	4.580	99,96%
<i>vi er sur på</i>	Alternativ	2	0,04%
Total	Standard	3.554.352	90,38%
	Alternativ	378.414	9,62%

Tabel 1: Ufiltreret resultat af søgning på Google.dk (11.01.2021) efter eksempler med standard og alternativ kongruens. (Vi søgte kun på danske hjemmesider ved at tilføje "site:dk" til søgestrengen; i søgninger uden fremflytning var subjektet i pluralis for at undgå forekomster hvor subjektet indeholder koordinerede størrelser som *min kone/mand og jeg*.)

Kongruensen mellem subjekt og verbum på engelsk er imidlertid et grundlæggende andet fænomen end den atypiske kongruens på dansk: Subjektet er lineært og hierarkisk tættere på det prædikative adjektiv end P-objektet er. Når P-objektet er fremflyttet står subjektet mellem det og det prædikative adjektiv (*Dem er vi vilde med*). I konstruktionen uden fremflytning er der ikke på samme måde konkurrence mellem de

to nominaler da subjektet kommer før prædikatet uden intervention (*Dem er vi vilde med*). Da subjektet i begge tilfælde er lineært tættest på adjektivet, ville vi således i analogi med de engelske studiers interventionsprincip forvente standardkongruensen og *ikke* den alternative kongruens!

I et tidligere forsøg (Christensen & Nyvad 2019) brugte vi en simpel sætningsfuldendelsesopgave til at elicitere kongruens. Forsøgsdeltagerne blev præsenteret for sætninger som i (4) og skulle udfylde den understregede plads med det manglende adjektiv:

(4) Jeg er helt vild med kager. Og dem her, dem er jeg specielt ____ med.

Alle testsætningerne havde et fremflyttet præpositionsobjekt (som var komplement til et adjektiv), og der var overordnet to conditions: Condition 1 havde et præpositionsobjekt i pluralis og et subjekt i singularis (lig *Dem er jeg vild/e med*), hvorimod præpositionsobjektet i Condition 2 var i singularis og subjektet i pluralis (lig *Den er vi vild/e med*).

En af vores hypoteser var at et præpositionsobjekt i pluralis i højere grad ville udløse den alternative kongruens end et i singularis fordi det ville være mere prominent eller 'salient' (og sværere at processere), ligesom Engberg-Pedersen og Poulsen (2010) fandt at den var mere frekvent i deres korpusundersøgelse. Vores resultater viste dog at det forholder sig lige modsat: Det ubøjede prædikative adjektiv (singularisformen, *Den er vi vild med*) var mere udbredt i de eliciterede tilfælde af alternativ kongruens. En anden hypotese vi havde, var at den alternative kongruens ville være mere udbredt blandt yngre kvinder. Denne antagelse beroede på at de fleste af de eksempler på alternativ kongruens som vi kunne finde på Google, var fra diverse blogs og hjemmesider der typisk primært henvender sig til kvinder (fx minmave.dk, ungmor.dk og woman.dk). Ikke desto mindre var der ingen signifikant effekt af køn, alder, uddannelsesniveaue, geografisk bosættelse eller geografisk opvækst. Med andre ord tyder intet på at den alternative kongruens er et sociolingvistisk fænomen. (Desuden var der heller ingen effekt af

gentagelse, engelsk *trial*, dvs. forsøgspersonerne blev hverken mere eller mindre tilbøjelige til at lave alternativ kongruens over tid.). Et bemærkelsesværdigt resultat var dog at der var en signifikant positiv korrelation ($p=0,001$) mellem ('er' plus) adjektivformens (fx *er glad*) frekvens i KorpusDK og standardkongruens i forsøget: Jo større adjektivets hyppighed som prædikativt adjektiv, jo mere tilbøjelige var deltagerne til at anvende standardkongruens. Vi konkluderede på baggrund af disse resultater at fænomenet kan forklares med henvisning til performansrelaterede faktorer der tilsammen udgør en 'sammensværgelse' der kan udløse alternativ kongruens. For det første spiller ikke-strukturel kompleksitet en central rolle: Der er uoverensstemmelse i numerus mellem subjektet og P-OBJ, og de konkurrerer således om kongruensen (Franck, Vigliocco & Nicol 2002). Derudover bryder sætningerne med alternativ kongruens med et af præferencehierarkierne for ordstilling der ifølge Newmeyer (2005:207) siger at nominaler i 1. og 2. person lineært bør komme før nominaler i 3. person.

Et andet brud med præferencehierarkierne kan føre til parsingfejl: Vi foretrækker subjekt før objekt og objekt før oblikt objekt (Newmeyer 2005:207). Det er muligt at det fremflyttede P-OBJ først analyseres som subjekt (Friederici m.fl. 2001), selv når det morfologisk er markeret med akkusativ kasus (subjektet kan under visse omstændigheder optræde umarkeret i akkusativ kasus, fx i koordinerede udtryk som *Mig og min familie skal på ferie*). Tidligere studier (fx Ferreira, Christianson & Hollingworth 2001) har vist at fejlfortolkninger hænger ved efter syntaktisk reanalyse, og det kan muligvis også påvirke kongruenskontrollen.

Sidst men ikke mindst pegede vores elicitationsdata på at apokope (bortfald af endelser) kan spille en større rolle end resultaterne i Engberg-Pedersen og Poulsens (2010) korpussøgning lægger op til: Hvor de fandt at den alternative kongruens var mere udbredt når P-OBJ var i pluralis (altså flere tilfælde af *Dem er jeg vilde med*), så viste vores studie det modsatte, nemlig at det var flere tilfælde af alternativ kongruens med P-OBJ i singularis (*Den er vi vild med*).

På det syntaktiske plan er der dog potentielt overordnet to måder hvorpå den alternative kongruens kan komme til udtryk: I Christensen & Nyvad (2019) undersøgte vi konstruktioner hvor P-OBJ var fremflyttet, og vi kunne således ikke sige noget om hvorvidt den alternative kongruens også kan eliciteres i en sætningsfuldendelsesopgave når P-OBJ ikke er fremflyttet, men står på sin vante plads efter præpositionen. Det ville vi råde bod på ved at forsøge at elicitere den alternative form for kongruens i sætninger hvor P-OBJ står *in situ*. Vores hypotese var at resultatet ville være meget lig med resultatet i Christensen & Nyvad (2019), og at det dermed ville kunne forklares med samme performansfaktorer.

3. Det nye studie

Vi anvendte det samme design som i Christensen & Nyvad (2019). Vi designede en sætningsfuldendelsesopgave, der blev sat op på Google Drive og efterfølgende postet og spredt vha. deling på Facebook (såkaldt *snowball sampling*). Hver deltager blev præsenteret for 35 sætninger (som forklaret nedenfor) hvor der manglede et enkelt ord som man så skulle skrive. Inden selve opgaven blev deltagerne instrueret i hvad de skulle gøre, med følgende korte tekst:

- (5) I hver af de 35 eksempler nedenfor mangler der et enkelt ord. Gør hver enkelt sætning færdig ved at skrive det ord der mangler der hvor der står ” ___ ”.

For eksempel:

Jeg er virkelig ikke tilfreds med de nye møbler, heller ikke lampen.

Jeg er faktisk slet ikke ___ med lampen.

Her mangler ordet ”tilfreds”. Skriv: tilfreds

Målsætningerne bestod af 28 sætninger som i (6) og (7). I halvdelen af sætningerne var subjektet i singularis og P-OBJ i pluralis, som i (6) (Condition 1), mens det var omvendt i den anden halvdel, som i (7) (Condition 2):

- (6) Jeg er helt vild med kager, især dem her. Jeg er specielt ____ med dem her.
SVAR: _____
- (7) Vi er helt vilde med kager, især den her. Vi er specielt ____ med den her.
SVAR: _____

Som vist i disse eksempler var der for alle målsætninger en kontekst og denne indeholdt faktisk den 'korrekte' standardkongruens, og der var således bias *imod* den alternative kongruens. Vi brugte de samme 14 adjektiver som i det forrige studie (*flov over, ligeglad med, stolt af, tilfreds med, tryk ved, træt af, vild med, enig med, glad for, god ved, ked af, sikker på, sur på, vred på*) og derfor også 14 x 2 målsætninger (samt 21 x 2 'fillers'). Pga. (menneskelig) fejl måtte data vedrørende *flov over* og *ligeglad med* desværre fjernes før analysen. Sætningerne blev fordelt på to lister, således at hver deltager kun så én version af hvert adjektiv (svarende til enten (6) eller (7) ovenfor). Der var således 35 sætninger på hver liste, lige mange fra hhv. Condition 1 og 2. Kun svar med de korrekte adjektiver (fx *vild/vilde*) blev taget med i analysen, dog korrigeret for store/små bogstaver. Modsat resultaterne i Christensen & Nyvad (2019) var der ingen af deltagerne der udelukkende brugte enten den bøjede eller den ubøjede form, fx hhv. *vilde* eller *vild*.

Ligesom i det foregående studie indsamlede vi data vedrørende deltagerens køn, alder, uddannelse, bopælsregion og opvækstregion. Vi havde oprindeligt delt Danmarkskortet op i 13 områder (København, Sjælland, Lolland Falster Møn, Fyn, Sydfynske Øer, Sønderjylland, Midt- og Vestjylland, Østjylland, Aarhus, Djursland, Nordjylland, Bornholm og Andet), men eftersom vi ikke fik nok repræsentanter fra alle områderne, slog vi dem sammen i 3 overordnede kategorier: Jylland, Fyn og Sjælland. Imidlertid var næsten alle deltagere (63/73) bosat i Jylland (1 på Fyn, 8 på Sjælland), og derfor valgte vi udelukkende at køre analysen med de 63 deltagere fra Jylland: 46 kvinder, 17 mænd; gennemsnitsalder 45 år (24-70 år, standardafvigelse

= 9,4 år). Uddannelseslængden på deltagerne var på 18 år (10-28 år, std.afv. = 3,2).³

4. Resultater

Besvarelserne blev analyseret i programmet R (R Core Team 2017) med en *mixed-effects*-model ved hjælp af *lmerTest Package* (Kuznetsova, Brockhoff & Christensen 2017). Modellen havde 'korrekt' kongruens (dvs. standard subjektkongruens) som den afhængige variabel og condition, det prædikative adjektivs (z-transformerede) hyppighed i KorpusDK (se tabel 2 i Christensen & Nyvad 2019), gentagelse af bøjningsform (dvs. Condition) (*trial*), samt køn og alder og deres interaktion (jf. antagelsen at det primært er yngre kvinder der bruger den alternative kongruens) som uafhængige variable.⁴ Den maksimale, konvergerende model havde desuden tilfældige skæringspunkter (*random intercepts*) for deltagere og sætninger.⁵ Resultatet er opsummeret i tabel 2 nedenfor.

	Estimat	SE	z	p	
Condition 1 (Sing-Plur) – 2 (Plur-Sing)	3,97	0,74	5,35	0,000	***
Køn (K – M)	4,47	4,69	0,95	0,340	
Alder	0,01	0,06	0,24	0,814	
Uddannelsestid	-0,25	0,15	-1,17	0,088	
Adj. z-hyppighed	0,56	0,24	2,39	0,017	*
Gentagelse (trial)	0,01	0,03	0,31	0,755	
Køn x Alder	-0,09	0,10	-0,89	0,373	

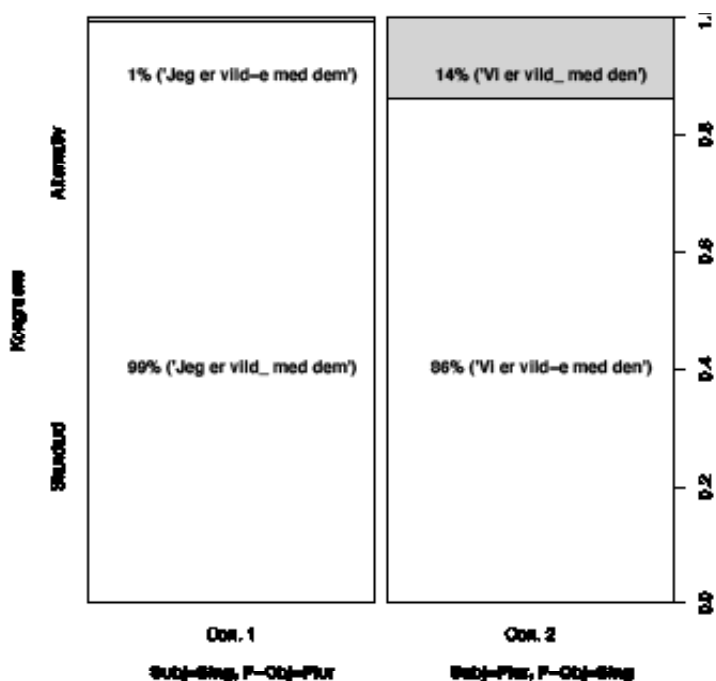
Tabel 2: Resultatet af mixed-effects-analysen. SE = *standard error* (spredning). Signifikans: *** = $p < 0,001$; * = $p < 0,05$.

³ Antagelsen var at jo længere man har gået på en eller anden form for uddannelse, jo flere tekster med standardkongruens har man alt andet lige læst. For nemheds skyld brugte vi kun længde målt i år i stedet for at skelne mellem en masse forskellige typer af uddannelser. Vi kan derfor ikke sige noget om mulige forskelle mellem fx akademiske og håndværksmæssige uddannelser, men det var heller ikke hensigten.

⁴ Modellen indeholder således kun de faktorer og de interaktioner som vi har teoretisk eller empirisk grundlag for at undersøge.

⁵ Model = clmm(Korrekt ~ Condition + Køn*Alder + UddTid + FrekvensZ + Trial + (1|Subj) + (1|Item), data = AGRDATA)

Som det fremgår af tabel 2, var der statistisk signifikant ($p < 0,001$) forskel på de to conditions: Deltagerne brugte den alternative kongruens væsentlig oftere i Condition 2 (*Vi er vild med den*) end i Condition 1 (*Jeg er vilde med dem*). Dvs. folk bliver mere tilbøjelige til at bruge alternativ kongruens hvis P-OBJ er i singularis (mens subjektet i pluralis), se figur 1. Der var også en signifikant ($p = 0,017$) positiv korrelation mellem standardkongruens og den z-transformerede hyppighed for hver enkelt form (fx *vild* og *vilde*) i KorpusDK (søgning på *er* + adjektivformen, fx *er vild* og *er vilde*). Dvs. at jo hyppigere adjektivet bliver brugt som subjektsprædikat, jo mindre tilbøjelige er folk til at bruge den alternative kongruens, og den relative hyppighedsforskel påvirker størrelsen af asymmetrien i figur 1. Der var ingen signifikant effekt af køn, alder, uddannelseslængde eller gentagelse. (Som det fremgår af tabel 2, er p-værdierne langt over standardtærsklen for signifikans på 0,05.)

Figur 1: Den overordnede fordeling af besvarelser med standard kongruens og den alternative kongruens per Condition.

5. Diskussion

Ligesom Christensen & Nyvad (2019), viser det nye studie for det første at den alternative kongruens ikke er korreleret med køn, alder, uddannelse eller gentagelse (trial). Der var med andre ord igen ingen spor af sociolingvistisk variation i vores resultater. For det andet fandt vi også en signifikant forskel på Condition 1 og Condition 2, således at der var mere alternativ kongruens når subjektet var i pluralis og P-OBJ i singularis (14% *Vi er vild med den*) and når det var omvendt (1% *Jeg er vilde med dem*). Og igen var der en positiv korrelation ($p < 0,02$) mellem 'er'+adjektivformens frekvens i KorpusDK (fx *er vild* eller *er vilde*) og standardkongruens: Jo hyppigere det prædikative adjektiv er, i jo højere grad udløses standardkongruensen.

Helt overordnet ser det dog ud til at den alternative kongruens bliver udløst i langt mindre grad når P-OBJ ikke er fremrykket (14%), sammenlignet med når det er fremflyttet (48% i Christensen & Nyvad 2019). Dette kan skyldes at nogle af de performansrelaterede faktorer som vi brugte som forklaringsmodel i Christensen & Nyvad (2019), ikke er til stede i det nye studie: I forhold til den ikke-strukturelle kompleksitet var der naturligvis stadig konsekvent uoverensstemmelse i numerus mellem subjekt og præpositionsobjekt og dermed konkurrence om kongruensen (Franck, Vigliocco & Nicol 2002), men i det nye stimulusæt overtrådte personrækkefølgen ikke Newmeyers (2005) præferencehierarki, da subjektet altid var 1. eller 2. person, mens det efterfølgende præpositionsobjekt konsekvent var 3. person. Derudover var det ikke muligt at lave parsingfejlen hvor P-OBJ midlertidigt bliver tolket som subjekt (Friederici m.fl. 2001), da det ikke ikke er fremflyttet og derfor ikke er sætningens første nominal. Således må tilstedeværelsen af alternativ kongruens i dette studies resultater sandsynligvis primært forklares med henvisning til apokope: Når P-OBJ er i pluralis (fx *Jeg er vild/e med dem*) ser vi så godt som ingen alternativ kongruens, mens et P-OBJ i singularis altså udløste alternativ kongruens i 14% af tilfældene.

Både vores nuværende og det tidligere studie i Christensen & Nyvad (2019) viser at det er muligt at elicitere den alternative kongruens, uafhængigt af køn, alder og uddannelsesniveau. (Vi kunne desværre

ikke sige noget om opvækstsregion eller bopæl i det nuværende forsøg, men i det tidligere forsøg var der ingen signifikant forskel.) Der er således umiddelbart ikke tilnærmelsesvist statistisk signifikant belæg for at sige at den alternative kongruens er udtryk for sociolingvistisk variation eller en begyndende sprogforandring. Christensen & Nyvad (2019) viste (overraskende) at der er mere alternativ kongruens ved et fremflyttet P-OBJ i singularis (med et subjekt i pluralis) end med et i pluralis. I nærværende studie kunne vi derudover konstatere at der (næsten) kun er alternativ kongruens ved et singularis P-OBJ *in situ* (med et subjekt i pluralis, *Vi er vild med den*). De to studier viser desuden at fremflytning af P-OBJ øger sandsynligheden for alternativ kongruens set i forhold til konstruktioner hvor det står *in situ*.

En forklaringsmodel der er bygget på antagelsen af at den alternative kongruens udløses af faktorer der påvirker performansen (snarere end ændringer i det danske sprogs grammatiske system), understøttes også af at jo oftere et adjektiv anvendes prædikativt, jo oftere anvendes standardkongruensen, mens den alternative kongruens oftere optræder med de adjektiver der ikke så ofte bruges prædikativt.

Den ubøjede form af de prædikative adjektiver optræder ifølge Hansen (1967:369) ofte i stedet for det pluralisbøjede adjektiv i ”talesproget og talesprogsnært skriftsprog”. Talesprog ligger tæt op af det formalitetsniveau og stilleje der ofte kendetegner diskussionsfora på internettet. Eksempelvis:

- (8) a. Da vi havde lavet julekort spillede vi vendespil, og da vi var **færdig** fik vi frokost.⁶
- b. Dog ville de vise, at vi var **parat** til at kæmpe for vores værdier.⁷

Her er der ikke tale om den alternative kongruens eftersom der ikke er et P-OBJ som det prædikative adjektiv kan kongruere med. Der er nok snarere tale om fonetisk reduktion, bortfald eller assimilation af schwa (afhængigt af det foranstående fonems lydtype) i det talte sprog der efterfølgende er sevet ind i skriftsproget.

⁶ <http://www.erikmenved.dk/showpage.php?pageid=2097264>

⁷ <https://www.information.dk/debat/2000/04/laeserdebat-18>

Vi er (stadig) vild med den her sætning!

I usikre sprogbrugerens skriftsprog bliver ord med (nær) identitisk udtale ofte forvekslet med hinanden, og man kunne fristes til at tro at det er ”en usikker omsættelse af tale til skrift” (Jensen 2004:165) der har ført til det alternative kongruensmønster. Der er dog en tydelig udtaleforskel på singularis- og pluralisformen af prædikative adjektiver som *god*, *vild* og *vred* (Hansen 1990; Brink m.fl. 1991), og prædikative adjektiver er under normale omstændigheder trykstærke pga. syntaktisk tryk (Basbøl 1985:136-38). Det ubøjede prædikative adjektiv involverer ofte stød, mens schwa i flertalsendelsen på adjektiver typisk assimilerer med den forrige vokal og/eller sonorant, hvilket ifølge Grønnum (2005) ikke fører til et tab af stavelser. Ikke desto mindre foreslår Engberg-Pedersen & Poulsen (2010:207) at den alternative kongruens opstår som følge af spontan fonetisk assimilation, og at de således performansudløste afvigelser kumulativt påvirker efterfølgende processering af lignende konstruktioner. Det kan så måske over tid gøre at man optager sådanne afvigelser som del af sprogsystemet (2010:230).

Der kunne derfor muligvis være tale om en slags sproglig re-analyse, men vi finder det tvivlsomt at det nødvendigvis har ført til en ændring i sprogsystemet. Hvis den alternative kongruens har sin oprindelse i udtalemæssige faktorer, ville man desuden, som påpeget af Nyvad (2007:9), også forvente at det atypiske bøjningsmønster ville optræde spontant i konstruktioner uden et P-OBJ (9) og når de pågældende adjektiver optræder attributivt, som i (10), hvilket ikke er tilfældet.

- (9) a. Jeg er vild/*vilde.
b. Vi er vilde/*vild.
- (10) a. En vild/*vilde fest
b. Den vilde/*vild fest
c. To vilde/*vild fester

Det faktum at man hverken finder ”konstruktioner med entals-subjekter hvortil der er knyttet et ’nøgent’ prædikativ i flertal” (J.N. Jensen 2004:165), eller komplekse nominaler med atypisk

numerus- og bestemhedsbøjning af adjektivet som i (9)-(10), tyder på at udtalemæssige faktorer ikke (alene) kan forklare fænomenet, da tilstedeværelsen af P-OBJ synes at være af afgørende betydning. Hertil kommer at der i vores første forsøg også var alternativ kongruens med fremflyttet P-OBJ i pluralis og subjekt i singularis (*Dem er jeg vilde med*), der netop indebærer **tilføjelse** af en endelse, ikke bortfald, hvilket således ikke kan forklares med apokope og/eller spredning af kortform, som følgende eksempler også viser (tilgået 21.01.2021):

- (11) a. Ville nogle gange ønske jeg bare havde modet til at sige ligeud hvordan jeg føler til dem jeg er **gale** på.⁸
b. Ud over det kunne jeg godt tænke mig en ankelkæde og så er jeg **vilde** med små sommerfugle....⁹
c. Jeg undskylder for meget tørre neglebånd - jeg har ikke været **gode** ved dem det sidste stykke tid ;) ¹⁰
d. De er SÅ søde, uanset om det er hund, kat eller hest! Jeg er **trygge** ved dem, og ikke mindst, er mine dyr også,¹¹

Det at vi også ser den alternative kongruens når P-OBJ står *in situ* (dvs. ikke er fremflyttet men står i sin basisposition), medfører også at den alternative kongruens dårligt kan forklares med den generative forklaringsmodel der er blevet anvendt for et tilsvarende kongruensmønster med perfektum-participiumsformen på fransk (Kayne 1989). Ifølge denne analyse er kongruensen en konsekvens af fremflytning. Kongruens kræver altså flytning: Den kongruerende nominelle størrelse flytter frem i sætningen for at kongruere i person, tal og køn med participiet. Fænomenet burde således ikke forefindes i konstruktioner hvor et P-OBJ ikke er fremflyttet (står *in situ*). Fordi den alternative kongruens findes både med og uden fremflytning, kan denne generative analyse ikke redegøre for fænomenet på dansk.

⁸ <https://ungmor.dk/emner/anger-management/>

⁹ <https://www.baby.dk/debat/7758pi1/ordet-er-frit/naa-nu-vi-er-ved-de-tusser-piger---.aspx>

¹⁰ www.appeal4.dk/blogs/appeal4/tagged/appeal4-high-summer-13?page=6

¹¹ https://www.hestegalleri.dk/forum/generel-diskussion/1137020-dyrlaegen___

Man kunne også spekulere i at kongruensen afhænger af samspillet mellem syntaks og pragmatik, således at der måske kunne være tale om topic-kongruens i stedet for subjektskongruens. Der synes at være en tværsproglig tendens til at subjekter tilhører baggrundsinformationen i en sætning: Præferencerne for at udtrykke agens før andre semantiske roller, subjekt før andre grammatiske roller, bestemt før ubestemt og topic før comment (Newmeyer 2005:157, 207), gør at et prototypisk subjekt er initialt, udtrykker agens og er bestemt og diskursprominent, som Comrie (1989:107) også hævder. (Men Comrie pointerer også at ”mange subjekter i mange konstruktioner i mange sprog ikke er topic, agens eller nogen af delene”). I dansk traditionel grammatik bliver topic oven i købet sidestillet med subjektet, der ifølge Hansen & Heltoft er ”antifokus” (2011:1729) (men se Jensen 2011 for en diskussion).

Ifølge Lambrecht (1994:199) er der en stærk tværsproglig tendens til at et topikalt element indtager sætningens første position. Når andre led end subjektet eller et adverbial står i fundamentfeltet på dansk, har det således en informationsstrukturel effekt (Togeby 2003:157; Jacobsen og Skyum-Nielsen 2010:82ff). Nyvad (2007:23) pointerer at det er bemærkelsesværdigt hvor ofte det prædikative adjektiv kongruerer med et fremflyttet P-OBJ der fungerer som topic. Dette kunne tyde på at det kongruerer med et pragmatisk element fremfor et syntaktisk element. Den alternative kongruens kunne således beskrives mere specifikt som overensstemmelse i person, tal, og køn mellem et prædikativt adjektiv og dets P-OBJ *når dette fungerer som topic* (se Nyvad 2007 for detaljer). Denne hypotese understøttes af typologiske data fra Comrie (2003:319ff), der påpeger at såkaldt ”trigger-happy” kongruens (hvor mere end én grammatisk størrelse kan ”kontrollere” kongruensen) er afhængig af den nominale frases ”topic-værdighed” (*topicworthiness*), dvs. hvor sandsynligt det er at det pågældende element fungerer som topic. Men topic-værdighed interagerer desuden sandsynligvis med flere af de andre potentielle faktorer, såsom trykforhold og syntaktisk fremrykning, og disse har ikke en afgørende betydning for fremkaldelsen af fænomenet i sig selv. Dertil kommer at definitionen på topic-værdighed er noget vag:

Topicworthiness refers to an inherent property of an NP, such that it is more likely to serve as topic (although it need not do so), and is closely related to such concepts as the hierarchies of grammatical person, animacy, definiteness and salience. Thus first- and second-person pronouns are more topicworthy than third-person NPs, and so on. (Comrie 2003:329)

Det er dog svært at se hvordan man skulle forklare den alternative kongruens med topicworthiness og topic-kongruens uden at det bliver temmelig *ad hoc* og cirkulært og dermed ikke falsificerbart: Hvis man hævder at der altid er topickongruens, så er der alternativ kongruens mellem fx P-OBJ og et subjektsprædikat når det er topic, og det der viser at det er topic, er den alternative kongruens. Desuden er det påfaldende at det primært er et talesprogsfænomen (eller uformelt talesprogsfænomen). Der er næppe belæg for at hævde at dansk talesprog har et andet kongruenssystem end dansk skriftsprog. Det er igen også værd at bemærke at vi ikke fandt nogen evidens for sociolingvistisk variation, hvilket ellers ville kunne være tegn på sprogforandring.

Astronomen Carl Sagan plejede at sige (bl.a. i TV-programmet *Cosmos* fra 1980) at ”ekstraordinære påstande kræver ekstraordinære beviser”, og det gælder også her. Ligesom de andre skandinaviske og romanske sprog har dansk normalt subjektskongruens ved prædikative adjektiver (Vikner 2001:401), og historisk har dansk haft kongruens mellem subjekt og det finite verbum (Holmberg & Platzack 2008:448, Vikner 1995:126), ligesom et væld af andre sprog stadig har det (i varierende grad). Vores forklaringsmodel, der er baseret på velkendte og uafhængige faktorer (parsing og fejlanalyse, apokope og lineariseringspræferencer), er alt andet lige mere overbevisende end en forklaring baseret på ekstraordinære påstande uden evidens.

På baggrund af resultaterne i vores studier er det muligt at forklare fænomenet med henvisning til performansrelaterede faktorer: Først og fremmest er der i begge forsøg uoverensstemmelse i numerus mellem subjekt og P-OBJ og dermed konkurrence om kongruensen (Franck, Vigliocco & Nicol 2002). I det første forsøg var der en overtrædelse af præferencen for 1. og 2. person før 3. person (Newmeyer 2005) ved fremflyttede pluralis P-OBJ (*Dem er jeg vilde med*), mens det ikke var

tilfældet i det nye studie, hvor alle sætninger begyndte med et subjekt i 1. person (*jeg/vi*). I det nye forsøg var der heller ikke mulighed for midlertidigt og fejlagtigt at tolke et sætningsinitialt P-OBJ som subjekt (Friederici m.fl. 2001) eftersom det jo ikke er fremflyttet og dermed følger efter subjektet. Det efterlader umiddelbart apokope af flertalsendelsen på prædikative adjektiver som den primært bærende faktor i udløsningen af alternativ kongruens i de sætninger hvor der ikke er fremflytning af P-OBJ.

Litteratur

- Baker, Mark C. (2008) *The Syntax of Agreement and Concord*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Basbøl, Hans. (1985) Erik Hansen og Jørn Lund: Sæt tryk på. Syntaktisk tryk i dansk. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 15:131-39.
- Brink, Lars, Jørn Lund, Steffen Heger & Jens Normann Jørgensen. 1991. *Den Store danske udtaleordbog*. København: Munksgaard.
- Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2019) De her sætninger er jeg vilde med!: Sproglig variation i prædikative adjektivers kongruensmønster. Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *17. Møde om udforskningen af dansk sprog*. Aarhus: Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet:95-113.
- Comrie, Bernard (1989) *Language universals and linguistic typology: syntax and morphology*. 2. udg. Oxford: Blackwell.
- Comrie, Bernard (2003) When Agreement Gets Trigger-Happy. *Transactions of the Philological Society* 101(2):313-37.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth & Mads Poulsen (2010) Alternative agreement controllers in Danish: Usage or structure. Kasper Boye & Elisabeth Engberg-Pedersen (red.). *Language usage and language structure*. Berlin: Walter de Gruyter:205-35.
- Ferreira, Fernanda, Kiel Christianson & Andrew Hollingworth (2001) Misinterpretations of garden-path sentences: Implications for models of sentence processing and reanalysis. *Journal of Psycholinguistic Research* 30(1):3-20.
- Franck, Julie, Gabriella Vigliocco & Janet Nicol (2002) Subject-Verb Agreement Errors in French and English: The Role of Syntactic Hierarchy. *Language and Cognitive Processes* 17(4):371-404.
- Friederici, Angela D., Axel Mecklinger, Kevin M. Spencer, Karsten Steinhauer & Emanuel Donchin (2001) Syntactic parsing preferences and their on-line revisions: a spatio-temporal analysis of event-related brain potentials. *Cognitive Brain Research* 11(2):305-23.
- Grønnum, Nina (2005) *Fonetik og fonologi: almen og dansk*. 3. udg. København: Akademisk.

- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog. bind I-III*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hansen, Peter Molbæk (1990) *Udtaleordbog*. København: Gyldendal.
- Hansen, Aage (1967) *Moderne Dansk. Bind II*. København: Grafisk Forlag.
- Holmberg, Anders & Christer Platzack (2008) *The Scandinavian Languages*. Guglielmo Cinque & Richard S. Kayne (red.). *The Oxford Handbook of Comparative Syntax*. Oxford: Oxford University Press:420-58.
- Jacobsen, Henrik Galberg & Peder Skyum-Nielsen (2010) *Dansk sprog: En grundbog*. 2. udg. København: Schönberg.
- Jensen, Eva Skafte (2011) Er subjektet virkelig antifokus. Inger Schoonderbeek Hansen & Peter Widell (red.). *13. Møde om udforskningen af dansk sprog*. Aarhus: Nordisk Institut, Aarhus Universitet:195-208.
- Jensen, Jørgen Nørby (2004) Dem er jeg helt vilde med! Om fokuskongruens i moderne dansk. Henrik Jørgensen & Peter Stray Jørgensen (red.). *På godt dansk. Festskrift til Henrik Galberg Jacobsen i anledning af hans 60 års fødselsdag den 4. februar 2004*. Aarhus: Wessel og Huitfeldt:163-71.
- Kayne, Richard S. (1984) *Connectedness and binary branching*. De Gruyter Mouton.
- Kayne, Richard S. (1989) Facets of Romance past participle agreement. Paola Benincá (red.). *Dialect Variation and the Theory of Grammar*. Berlin: De Gruyter:85-104.
- Kuznetsova, Alexandra, Per B. Brockhoff & Rune H. B. Christensen (2017). LmerTest Package: Tests in Linear Mixed Effects Models”. *Journal of Statistical Software* 82(13).
- Lambrecht, Knud (1994) *Information structure and sentence form: Topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Newmeyer, Frederick J. (2005) *Possible and probable languages: a generative perspective on linguistic typology*. New York: Oxford University Press.
- Nyvad, Anne Mette (2007) *Revisiting Agreement Paradigms: Predicative Adjectives in Danish*. Speciale, London: University College London. https://www.researchgate.net/publication/238108068_Revisiting_Agreement_Paradigms_Predicative_Adjectives_in_Danish.
- R Core Team (2017) *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>.
- Tøgeby, Ole (2003) *Fungerer denne sætning?: funktionel dansk sproglære*. København: Gad.
- Vikner, Sten (1995) *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*. Oxford: Oxford University Press.
- Vikner, Sten (2001) *Predicative Adjective Agreement*. Kirsten Adamzik & Helen Christen (red.). *Sprachkontakt, Sprachvergleich, Sprachvariation*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag:399-414.